

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi indeksiehdon käytön rajoittamisesta annetun lain 1 ja 2 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan indeksiehdon käytön rajoittamisesta annettua lakia muutettavaksi siten, että korkokannan suuruus olisi mahdollista sitoa myös muualla kuin Euroopan talousalueella sijaitsevassa tai toimivassa arvopaperipörssissä kaupankäynnin kohteeksi otettujen osakkeiden hintojen kehitykseen. Indeksiehto sallittaisiin myös sijoituspalveluyrityksistä annetun lain

mukaisissa sijoituskohteissa. Muutokset antaisivat suomalaiselle rahoituspalveluja tarjoavalle yhteisölle mahdollisuuden tarjota nykyistä monipuolisempia sijoituskohteita markkinoilla.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

PERUSTELUT

1. Nykytila

Suomessa noudatetaan rahasaamisia koskeissa sopimuksissa pääsääntöisesti nimellisarvoperiaatetta, jolloin rahan arvon muutoksia velvoitteen syntymishetken ja täyttämisaikakohdan välillä ei oteta huomioon. Rahan yleinen arvo muuttuu inflaation johdosta rahan reaaliarvon vähentyessä.

Rahan arvon epävakaisuuden vuoksi nimellisarvoperiaatteesta on haluttu poiketa. Indeksiehdon käytöllä voidaan suoritusvelvollisuutta tarkistaa rahan arvon vaihtelun mukaisesti. Tässä tarkoituksessa on laadittu sopimusehtoja, joiden mukaan rahasaaminen on sidottu rahan reaaliarvoon. Tällaisten sopimusehtojen käyttö oli tavallista 1920-luvun lopusta taloudellisen kehityksen turvaamisesta vuosina 1968-1969 annetun lain (207/1968) eli niin sanotun vakauttamislain säätämiseen saakka. Tuolloin laajalti levinnyt indeksisidonnaisuusjärjestelmä purettiin, koska pelättiin järjestelmän johtavan uuteen inflaatiokauteen vuonna 1967 suoritettua devalvaation jälkeen. Indeksisidonnaisuuden sääntelyä on sittemmin jatkettu. Sääntely on toteutettu useilla eri tason säädöksillä, jotka ovat olleet määräaikaisia. Tällä hetkellä indeksiehtojen käyttöä säännellään indeksiehdon käytön rajoittamisesta annetulla lailla (1222/1994), jäljempänä *indeksiehtolaki*,

jonka voimassaoloaikaa on jatkettu vuoden 1998 loppuun lailla 922/1996. Indeksiehdon käytöstä vuosia 1996 ja 1997 koskevissa työ- ja virkaehtosopimuksissa annetussa laissa (1309/1995), jäljempänä vuoden 1995 indeksiehtolaissa, sallitaan työmarkkinajärjestöjen 29 päivänä syyskuuta 1995 tekemään talous-, työllisyys- ja työmarkkinapoliittiseen sopimukseen sisältyvän indeksiehdon ottaminen työ- ja virkaehtosopimuksiin. Muiden indeksiehtojen ottaminen työ- ja virkaehtosopimuksiin kielletään vuoden 1995 indeksiehtolain 1 §:ssä. Laki on voimassa 1 päivästä joulukuuta 1995 31 päivään tammikuuta 1998.

Lakiperusteisesti indeksiin sidottuja ovat olleet jo pitkään esimerkiksi elatusavut ja eläkkeet. Indeksiehdon käyttöä on perusteltu sosiaalisilla näkökohdilla sekä oikeudenmukaisuuden ja kohtuuden vaatimuksella, jolloin keskeisenä perusteluna on ollut se, että rahan arvon muutos ei saa liiaksi vaikuttaa suoritusten alkuperäiseen tasapainoon.

Indeksiehtolain 1 §:n 1 momentin mukaan hintojen, palkkojen, ansioiden tai muiden kustannusten kehitystä kuvaavan indeksin muutoksiin perustuvan indeksiehdon tai muun siihen verrattavan sidonnaisuuden ottaminen sopimuksen on kielletty, jollei laista muuta johdu. Kielto koskee vain sopimuksia, joten indeksiehdon ottaminen on

sallittua esimerkiksi testamenttiin, yhtiöjärjestykseen tai tuomioistuimen päätökseen. Pykälän 2 momentissa on luettelo ehdoista, joita ei ole pidettävä laissa tarkoitettuina indeksiehtoina. Esimerkiksi vuoden 1991 alusta on ollut sallittua sitoa korkokanta arvopaperimarkkina-alueissa (495/1989) tarkoitettua arvopaperipörssissä noteerattujen osakkeiden hintojen kehitykseen. Vuoden 1995 alusta korkokannan suuruus on voinut määräytyä myös suhteessa Euroopan talousalueella sijaitsevassa tai toimivassa viranomaiselta toimiluvan saaneessa arvopaperipörssissä noteerattujen osakkeiden hintojen kehitykseen.

Indeksiehtolain 2 §:ssä on lueteltu poikkeukset lain 1 §:n 1 momentin pääsäännöstä. Esimerkiksi 2 §:n 6 kohdan mukaan indeksiehtolaisia ei sovelleta sopimuksiin, jotka koskevat tavaroiden tai palvelusten myyntiä ulkomaille, tavaroiden tai palvelusten hankintaa ulkomailta taikka kansainvälisiä rahatai rahtimarkkinoita tai jotka muuten ovat kansainvälisluonteisia, vaikka sanottuihin sopimuksiin muuten olisi sovellettava Suomen lakia. Kyseisenä kansainvälisluonteisena sopimuksena ei voida pitää sopimusta, jossa molemmat sopijapuolet ovat suomalaisia. Pelkästään ulkomaisen sopijaosapuolen mukanaolo ei ole riittävää, vaan edellytyksenä on myös, että sopimuksen tarkoituksena on tavaran tai palvelun siirtäminen maahan tai maasta eikä sen kuluttaminen tai jälleenmyynti Suomessa. Kyseisen säännöksen nojalla on ulkomaisen liikkeeseenlaskijan liikkeeseen laskema joukkovelkakirjalaina, jonka tuotto on sidottu kokonaan tai osittain Euroopan talousalueen ulkopuolisten pörssien indeksiin kehitykseen, indeksiehtolain säännösten mukainen.

Lain 2 §:n 7 kohdan mukaan indeksiehtolaisia ei sovelleta vakioituun optioon ja termiiniin, joka kohdistuu arvopapereihin tai pääomasitoumuksiin taikka oikeuttaa niiden arvon muutosta kuvaavan tunnusluvun perusteella laskettavaan suoritukseen. Vakioituilla optioilla ja termiineillä tarkoitetaan kaupankäynnistä vakioituilla optioilla ja termiineillä annetun lain (772/1988) 1 luvun 2 §:ssä tarkoitettuja vakioituja johdannais-sopimuksia.

Indeksiehtolain vastaista toimintaa ei ole säädetty rangaistavaksi, mutta lain 5 §:n mukaan indeksiehto, joka on indeksiehtolain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten vastainen, on mitätön.

2. Ehdotetut muutokset

Indeksiehtolain 1 §:n 2 momentin 4 kohdasta ja 2 §:n 6 kohdasta johtuu, että suomalaisella sijoittajalla on mahdollisuus sijoittaa ainoastaan ulkomaisen liikkeeseenlaskijan liikkeeseen laskemaan joukkovelkakirjalainaan, jonka tuotto on sidottu esimerkiksi maailman tärkeimpiin pörssi-indekseihin, kuten Dow Jones (USA) tai Nikkei (Japani). Varsinkin yksityissijoittajilla saattaa kuitenkin olla vaikeuksia ulkomaisen liikkeeseenlaskijan luottokelpoisuuden arvioinnissa. Tämän vuoksi yksityissijoittajan intressissä olisi, että myös kotimaiset liikkeeseenlaskijat pystyisivät laskemaan liikkeeseen kyseisiä lainoja myös Suomessa. Tämän vuoden aikana ovat kotimaiset vakuutusyhtiöt ryhtyneet tarjoamaan yleisölle indeksisidonnaisia sijoitusvakuutus tuotteita. Tämän on mahdollista, koska indeksiehtolaisia ei sen 2 §:n 1 momentin 2 kohdan nojalla sovelleta muun muassa henkivakuutussopimuksiin.

Edellä esitetyn perusteella ehdotetaan 1 §:n 2 momentin 4 kohtaa muutettavaksi. Lainkohdan soveltamisala laajenisi siten, että korko voitaisiin sitoa muidenkin viranomaisvalvonnassa olevien, Euroopan talousalueen ulkopuolisten pörssien indeksien kehitykseen. Lisäksi säännöksen muutoksessa otettaisiin huomioon arvopaperimarkkinallain terminologian muutos, jonka mukaan Suomessa voi arvopaperipörssin pörssilistan ohella järjestää muuta julkista kaupankäyntiä.

Lain 2 §:n 7 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että sijoituspalveluyrityksistä annetun lain (579/1996) 2 §:ssä tarkoitettuun sijoituskohteeseen saisi ottaa indeksiehdon. Sijoituskohteena voi mainitun lainkohdan mukaan olla arvopaperimarkkina-alueissa tarkoitettu arvopaperi sekä kaupankäynnistä vakioituilla optioilla ja termiineillä annetun lain 1 luvun 2 §:ssä tarkoitettu vakioitu johdannais-sopimus tai muu johdannais-sopimus, jonka kohde-etuutena on arvopaperi, valuutta, korko, johdannais-sopimus tai tällaisen kohde-etuuden hinnan kehitystä kuvaava tunnusluku. Arvopaperilla tarkoitetaan arvopaperimarkkinallain 1 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan todistusta, joka on annettu osuudesta yhteisön omaan pääomaan tai osuudesta joukkovelkakirjalainaan tai siihen rinnastuvasta velallisen sitoumuksesta taikka tällaiseen osuuteen tai sitoumukseen liittyvästä oikeudesta. Arvopaperi voi olla osake-

kirja tai muusta vaihdantaominaisuuksiltaan osakkeeseen rinnastuvasta yhteisön omaan pääomaan kohdistuvasta osuudesta annettu todistus. Arvopapereita ovat myös sijoitusrahasto-osuudet. Arvopaperi voi olla myös joukkovelkakirjalainasta annettuun osuuteen rinnastettava vieraan pääoman ehtoinen rahamarkkinavelkakirja, kuten valtion velkasitoumus, kuntatodistus, sijoitustodistus ja yritystodistus. Arvopaperit puolestaan ovat yleiseen liikkeeseen laskettuja, jos niiden vaihdantaan voivat osallistua henkilöt, jotka eivät ole ennalta määritellyn joukon jäseniä. Toisaalta yleiseen liikkeeseen saatettu arvopaperi voi olla vaihdannan kohteena, vaikka sillä ei käytäisikään julkista kauppaa.

Sijoituskohteita ovat hallituksen esityksen (HE 7/1996 vp) mukaan vakioitujen optioiden ja termiinin lisäksi myös muut kuin vakioidut johdannaissopimukset, kuten termiinisopimukset riippumatta siitä, toimitaanko ne käteisellä, korkotermiinisopimukset (niin sanotut FRA-sopimukset, englanniksi *forward rate agreements*) sekä koron-, valuutan- ja osakkeenvaihtosopimukset (niin sanotut swap-sopimukset). Edellä mainittujen arvopaperien ja johdannaissopimusten hankkimiseksi tai luovuttamiseksi tarkoitetut optiot ovat myös sijoituspalveluyrityksistä annetun lain 2 §:ssä tarkoitettuja sijoituskohhteita. Vakioitu johdannaissopimus ei voi olla kaupankäynnistä vakioiduilla optioilla ja termiineillä annetun lain 5 luvun 1 §:n nojalla kaupankäynnin eikä selvityksen kohteena muualla kuin optioyhteisössä. Toisaalta myös muun kuin vakioidun johdannaissopimuksen vaihdantakelpoisuus ja sen ottaminen arvopaperinvälityksen kohteeksi tai optioyhteisössä selvitettäväksi puolestaan käytännössä edellyttää, että sillä on sovitut vakioehdot. Tällaisen johdannaissopimuksen

kauppa merkitsee sopimusosapuolen vaihtumista, jolloin sopimukseen liittyvät oikeudet ja velvoitteet siirtyvät muuttumattomina uudelle sopimusosapuolelle. Toisaalta tällaisten sopimusten yhdistäminen vakioiduksi johdannaissopimukseksi on myös osoittautunut mahdolliseksi.

Ehdotetut muutokset mahdollistaisivat indeksiehdon vapaan käytön joukkovelkakirjalainoissa. Indeksiehtolain 1 §:n 2 momentin 4 kohdan käyttöalaksi jäisivät muut kuin 2 §:n 7 kohdassa tarkoitettut sopimukset.

3. Esityksen vaikutukset

Ehdotetut muutokset antavat suomalaisille rahoituspalveluja tarjoaville yhteisöille mahdollisuuden tarjota nykyistä monipuolisempia sijoituskohteita markkinoilla. Esityksellä ei ole valtiontaloudellisia vaikutuksia.

4. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu valtiovarainministeriössä virkatyönä Rahoitustarkastuksen ja Suomen Pankkiyhdistyksen aloitteiden pohjalta. Valmisteluvaiheessa on kuultu Suomen Pankkia, joka on puoltanut aloitteiden toteuttamista.

5. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan heti, kun se on hyväksytty ja vahvistettu. Ennen lain voimaantuloa tehtyihin sopimuksiin sovelletaan sopimuksentekohetken lainsäädäntöä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

indeksiehdon käytön rajoittamisesta annetun lain 1 ja 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan indeksiehdon käytön rajoittamisesta 20 päivänä joulukuuta 1994 annetun lain (1222/1994) 1 §:n 2 momentin 4 kohta ja 2 §:n 7 kohta seuraavasti:

1§

Tämän lain nojalla sallittuna on kuitenkin pidettävä ehtoa, jonka mukaan:

4) korkokannan suuruus määräytyy suhteessa toiseen korkokantaan tai suhteessa arvopaperimarkkinaalassa (495/1989) tarkoitettussa arvopaperipörssissä tai muussa julkisessa kaupankäynnissä taikka näihin rinnas-

tettavassa, toisessa valtiossa toimivassa, vi-
ranomaiselta toimiluvan saaneessa arvopape-
ripörssissä kaupankäynnin kohteeksi otettu-
jen osakkeiden hintojen kehitykseen;

2 §

Tätä lakia ei sovelleta:

7) sijoituspalveluyrityksistä annetun lain

(579/1996) 2 §:ssä tarkoitettuun sijoituskoh-
teeseen;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
199.

Ennen lain voimaantuloa tehtyihin sopi-
muksiin sovelletaan lain voimaan tullessa
voimassa olleita säännöksiä.

Helsingissä 9 päivänä lokakuuta 1997

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Valtiovarainministeri *Sauli Niinistö*

Liite

Laki**indeksiehdon käytön rajoittamisesta annetun lain 1 ja 2 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan indeksiehdon käytön rajoittamisesta 20 päivänä joulukuuta 1994 annetun lain (1222/1994) 1 §:n 2 momentin 4 kohta ja 2 §:n 7 kohta seuraavasti:*Voimassa oleva laki**Ehdotus***1 §**

Tämän lain nojalla sallittuna on kuitenkin pidettävä ehtoa, jonka mukaan:

4) korkokannan suuruus määräytyy suhteessa toiseen korkokantaan tai suhteessa arvopaperimarkkinalaissa (495/89) tarkoitettussa arvopaperipörssissä tai siihen rinnastettavassa, Euroopan talousalueella sijaitsevassa tai toimivassa, viranomaiselta toimiluvan saaneessa arvopaperipörssissä kaupankäynnin kohteeksi otettujen osakkeiden hintojen kehitykseen; *tai*

2 §

Tätä lakia ei sovelleta:

7) vakioituun optioon ja termiiniin, joka kohdistuu arvopapereihin ja pääomasitoumuksiin taikka oikeuttaa niiden arvosta muutosta kuvaavan tunnusluvun perusteella laskettavaan suoritukseen;

1 §

Tämän lain nojalla sallittuna on kuitenkin pidettävä ehtoa, jonka mukaan:

4) korkokannan suuruus määräytyy suhteessa toiseen korkokantaan tai suhteessa arvopaperimarkkinalaissa (495/1989) tarkoitettussa arvopaperipörssissä tai *muussa julkisessa kaupankäynnissä taikka näihin rinnastettavassa, toisessa valtiossa* toimivassa, viranomaiselta toimiluvan saaneessa arvopaperipörssissä kaupankäynnin kohteeksi otettujen osakkeiden hintojen kehitykseen;

2 §

Tätä lakia ei sovelleta:

7) *sijoituspalveluyrityksistä annetun lain (579/1996) 2 §:ssä tarkoitettuun sijoituskohteeseen;*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199.

Ennen lain voimaantuloa tehtyihin sopimuksiin sovelletaan lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

